

Шпак Г.Н. Организационно-экономический механизм управления органического земледелия в Украине

Разработан организационно-экономический механизм управления органическим земледелием. В состав механизма входят внутренняя и внешняя обеспечивающие подсистемы, функциональный блок и блок контроля. Рассмотрены возможные экономические, экологические и социальные эффекты от развития органического земледелия.

Ключевые слова: организационно-экономический механизм, органическое земледелие.

Shpak G.M. Organizational and economic mechanism of management of organic farming in Ukraine

The organizational-economic mechanism of organic farming. The composition mechanism includes providing internal and external subsystem, functional unit and unit control. The possible economic, environmental and social effects of organic farming.

Keywords: organizational and economic mechanism, organic agriculture.

УДК 630

Аспір. М.М. Запоточний¹ – Прикарпатський НУ ім. Василя Стефаника

ВПЛИВ РЕКРЕАЦІЙНИХ НАВАНТАЖЕНЬ НА ВОДОПРОНИКЛИВІСТЬ ЛІСОВИХ ҐРУНТІВ

Наведено дані про вплив антропогенного навантаження на водопроникливість ґрунтів у різних видах угідь, як вона змінюється внаслідок трансформації лісових угідь та під впливом лісоексплуатації. Досліджено водопроникливість ґрунту на різних категоріях рекреаційного навантаження і наведено порівняння.

Ключові слова: антропогенні навантаження, витоптування ґрунту, водопроникливість ґрунту, гідрологічні наслідки.

Загальновідомо, що лісовий покрив має здатність переводити поверхневий стік води у ґрунтовий, внаслідок чого формується його стокорегульовальні й ґрунтозахисні властивості. У цьому процесі головна роль належить водопроникливості ґрунту, особливо поверхневому всмоктуванню ним вологи, яке характеризує безпосереднє поглинання вологи дощів і талих снігових вод.

Широкомасштабні дослідження, які провів В.С. Олійник (1986, 2001, 2011 рр.) у лісах Карпат, показали, що водопроникливість ґрунту залежить від його типу, виду угідь та лісівничо-таксаційних показників насаджень [1-3]. На лісопокритих ділянках швидкість всмоктування вологи ґрунту здебільшого досить висока – 5-30 мм·хв⁻¹. Її показник у десятки й сотні разів більший, ніж на сінокісних і пасовищних угіддях, де становить лише 0,5-0,9, а інколи навіть 0,03 мм·хв⁻¹. Оскільки у Карпатах інтенсивність випадання дощів лише зрідка перевищує 1,1 мм·хв⁻¹ [4], умови для виникнення поверхневого стоку води у лісі несприятливі. Надлишок вологи тут переводиться у ґрунтовий стік. Але на нелісових землях, через малу водопроникливість ґрунту, спостерігають зворотнє явище – інтенсивний поверхневий стік води і невеликий ґрунтовий.

¹ Наук. керівник: проф. І.Ф. Калущкий, д-р с.-г. наук

Антропогенні навантаження зазвичай знижують водопроникливість ґрунтів. Дослідження Р.Г. Киселевського-Бабініна [5], В.М. Д'якова [6], В.С. Олійника [1, 2] свідчать, що водопроникливість ґрунтів різко змінюється внаслідок цього трансформації лісових угідь у польові та під впливом лісоексплуатації. У кількісному відношенні такі погіршення залежать від ступеня дегресії ґрунтів і можуть змінюватися від 10-20 % до декількох десятків, а іноді й сотень разів, наприклад на магістральних тракторних волоках лісосік. Що ж стосується рекреаційних навантажень, то їх вплив на захисні властивості лісів регіону в літературі майже не висвітлено.

З метою з'ясування цього питання ми вивчали водопроникливість ґрунту методом трубок із змінним напором води за Качинським [7] (рис. 1).

Рис. 1. Проведення дослідження водопроникливості ґрунту методом трубок у місцях інтенсивного рекреаційного навантаження

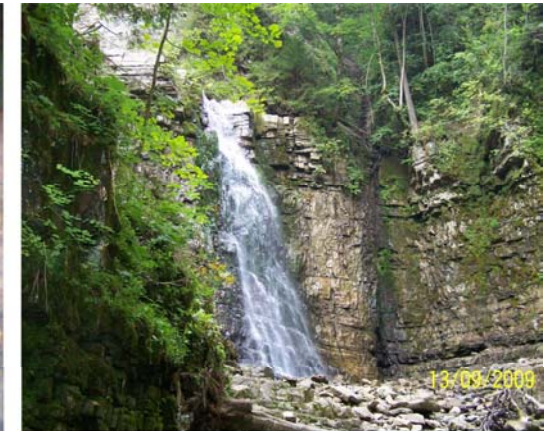

Рис. 2. Гідрологічна пам'ятка природи "Манявський водоспад"

Як об'єкти були ділянки різного туристичного використання і незацеплений ним деревостан біля гідрологічної пам'ятки природи "Манявський водоспад" у кв.16, л.д. 8 Манявського лісництва ДП "Солотвинське лісове господарство" (рис. 2). Водоспад на річці Манявка (притока Бистриці-Солотвинської), висотою 18 м в ущелеподібній долині, досить мальовничий і має значну туристичну популярність, внаслідок чого – прилегла до нього лісова територія зазнає значних навантажень: численні стежки, місця привалів, розміщення таборів тощо.

Основні характеристики ділянки дослідів такі: висота н.р.м. 875 м, крутизна схилу 15 %, тип лісу – волога буково-ялинова суяличина, склад деревостану 8Ял2Яц+Бк, вік 60-80 років. У табл. наведено результати дослідів із вивчення водопроникливості ґрунтів за різних категорій рекреаційного навантаження.

Отримані дані свідчать, що між витоптуванням ґрунту і його водопроникливістю існує зворотна кореляційна залежність. Під впливом витоптуван-

ня ґрунту, швидкість всмоктування ним вологи зменшується в 10-40 разів. Під час зливових дощів зазначеної величини на таких ділянках може локально виникати поверхневий стік води, а на магістральних туристичних доріжках він формується тотально, спричиняючи ерозійні процеси. Порівнюючи отримані результати досліджень із літературними даними щодо гідрологічних наслідків лісоексплуатації [1, 6], можна констатувати, що сильні рекреаційні навантаження можуть змінювати процеси водопроникливості ґрунту подібно до змін, викликаних наземним трелюванням деревини.

Табл. Показники водопроникливості ґрунту за різних категорій рекреаційного навантаження

Характеристики дослідних ділянок	Водопроникливість, мм·хв ⁻¹		Відносно середніх показників контролю, %
	M ^{±m}	крайні варіанти	
1. Контроль: стиглий деревостан із підстилкою товщиною до 3 см	26,7 ^{±3,27}	13,7-50,9	100
2. Витолочене місце туристичного привалу із слідами багаття	2,81 ^{±0,46}	0,66-5,85	10,5
3. Туристична стежка із задернілою поверхнею	1,35 ^{±0,27}	0,37-3,38	5,06
4. Магістральна туристична доріжка із слідами ерозійних процесів	0,73 ^{±0,16}	0,17-1,65	2,73

Висновки. Основними причинами порушеного нерівномірного стоку поверхневих і внутрішньогрунтових вод і активізації ерозійних процесів є відносно швидкі сукцесії біоценотичного покриву антропогенного характеру. Природні ландшафти, особливо в гірських умовах, надзвичайно вразливі до антропогенного впливу і легко руйнуються. Тому очевидною є потреба застосовувати такі види господарської і рекреаційної діяльності, які найбільш повно відповідали б ресурсозберігаючому природокористуванню та передбачали б оптимізацію впливу людини на природу і збереження сучасних натуральних ландшафтів.

Одночасно потрібно реалізувати науково-організаційні заходи для забезпечення екологічно можливих масштабів, темпів і територіальних пропозицій розвитку рекреаційного комплексу. У цьому зв'язку варто, на наш погляд, обґрунтувати диференційні норми рекреаційного навантаження на окремі ландшафти; опрацювати норми антропогенного навантаження і гранично допустимі межі сумарної місткості об'єктів, розміщених у рекреаційних центрах; з метою збереження захисних властивостей лісу в місцях привабливих туристичних об'єктів необхідне регулювання кількості рекреантів та організація території; визначити лісові масиви обмеженого розвитку рекреації і туризму, потенційні та резервні зони.

Література

1. Олійник В.С. Влияние рубок и трелевки древесины на почвенно-гидрологические условия малых водосборов в еловых лесах Карпат / В.С. Олійник // Лесоводство и агролесомелиорация : респ. межвед. темат. научн. сб. – К. : Вид-во "Урожай". – 1986. – Вып. 72. – С. 26-30.

2. Олійник В.С. Процеси вологообміну системи "ґрунт – насадження" в різних висотних поясах Карпат / В.С. Олійник // Науковий вісник НАУ : зб. наук. праць. – Сер.: Лісівництво. – К. : Вид-во НАУ. – 2001. – Вип. 46. – С. 75-82.

3. Олійник В.С. Водорегулювальні особливості бурих лісових ґрунтів під насадженнями і на зрубках Карпат / В.С. Олійник // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.14. – С. 54-60.

4. Голуб Е.В. О катастрофических осадках в Украинских Карпатах / Е.Б. Голуб // Метеорология и гидрология : научно-техн. журнал. – 1971. – № 7. – С. 90-93.

5. Киселевский-Бабинин Р.Г. Противозерозийные особенности горнолесных почв Украинских Карпат / Р.Г. Киселевский-Бабинин // Лесоводство и агролесомелиорация : респ. межвед. темат. научн. сб. – К. : Вид-во "Урожай". – 1968. – Вып. 15. – С. 147-155.

6. Дьяков В.Н. Особенности эрозийных процессов при лесозаготовительных работах в Карпатах / В.Н. Дьяков // Лесоводство и агролесомелиорация : респ. межвед. темат. научн. сб. – К. : Вид-во "Урожай". – 1972. – Вып. 31. – С. 78-83.

7. Вадюнина А.В. Методы исследования физических свойств почв и ґрунтов / А.В. Вадюнина, З.А. Корчагина. – М. : Изд-во "Высш. шк.", 1973. – 399 с.

Запоточный М.М. Влияние рекреационных нагрузок на водопроницаемость лесных почв

Приведены данные о влиянии антропогенной нагрузки на водопроницаемость почв в различных видах угодий, как она изменяется в результате трансформации лесных угодий и под влиянием лесозаготовки. Исследована водопроницаемость почвы на различных категориях рекреационной нагрузки и приведено сравнение.

Ключевые слова: антропогенные нагрузки, вытаптывание почвы, водопроницаемость почвы, гидрологические последствия.

Zapotochnyy M.M. Impact of recreational pressures on forest soils water permeability

The data on the impact of anthropogenic load on water permeability soil in different areas, as it changes due to transformation of forest land and under the influence of forest exploitation. Investigated water permeability soil at different categories of recreational activity and brought comparisons.

Keywords: anthropogenic load, trampling soil, water permeability soil, hydrological consequences.

УДК 332:338.[48+434]

Ст. наук. співроб. Ф.А. Вазжинський,
канд. екон. наук – ІРД НАН України; студ. М.А. Павник –
НУ "Львівська політехніка"

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Розглянуто роль місцевих груп ініціатив у розробці й реалізації планів соціально-економічного розвитку сільських територій. Висвітлено напрями зосередження заходів щодо економічного розвитку під час розроблення стратегій розвитку сільських територій.

Ключові слова: сільські території, місцеві партнерства, екологічність виробництва, фінансування, диверсифікація, мале підприємництво, сільський туризм.

Постановка проблеми. В умовах розвитку ринкової економіки в Україні основним напрямом аграрних реформ має стати курс на підвищення їх соціальної спрямованості, послідовну переорієнтацію сільської економіки на задоволення потреб населення. Без якісних змін у продуктивних силах і виробничих відносинах забезпечення належного рівня життя є неможливим.